

УДК 373.2.011.3-51

ЛІЛІЯ КУЧИНСЬКА, методист з дошкільної освіти,
 Комунальний заклад "Житомирський ОІППО"
 Житомирської обласної ради, Україна
 ORSID 0000-0001-5225-5708
 lilia.kuchynska@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

LILIA KUCHYNSKA, specialist in preschool education
 Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate Pedagogical
 Education Zhytomyr, Ukraine

ORGANIZING METHODOLOGICAL WORK BASED ON THE PRINCIPLES OF MAINTAINING TEACHERS' GOOD PROFESSIONAL HEALTH IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

У статті розкрито наукові аспекти проблеми методичної роботи з педагогічними працівниками, яка є актуальною у педагогічній теорії і практиці. Висвітлено вплив методичної роботи на формування професійної компетентності та збереження професійного здоров'я педагогічних працівників. Акцентовано на здоров'язбережувальній, відновлювальній функціях методичної роботи як пріоритетній у збереженні професійного здоров'я фахівців закладів дошкільної освіти. Здійснено аналіз основних понятійних категорій: "методична робота", "професійна компетентність", "здоров'язбереження", "рекреація".

Ключові слова: методична робота, професійна компетентність, збереження професійного здоров'я, рекреація, педагогічні працівники, фахівці, заклад дошкільної освіти.

Summary. The article describes the scientific aspects of methodical work with pedagogical staff, the issue that is relevant in pedagogical theory and practice. It highlights the influence of the methodical work on the development of professional competence and maintenance of teachers' good professional health in preschool educational institutions. It points out the important components of teacher's professional competence influencing the effectiveness of

pedagogical activity and the quality of the educational process in preschool educational institutions. The article reveals the essence of such main functions of methodical work as activity, subject, content, developmental, educational, prognostic, accompanying, researching, analytical, generalizing, expert, facilitative and controlling ones. It emphasizes the function that is aimed to maintain good professional health of pedagogical staff in preschool educational institutions.

It proves the necessity to develop a special model of methodical work, the key purpose of which is to maintain good professional health, to protect the pedagogical staff from stress at work and to develop teachers' readiness for recreational activity as one of the pedagogical conditions that is relevant nowadays.

The article analyzes the content and the essence of such concepts as: "methodical work", "professional competence", "maintaining good health" and "recreation".

Key words: methodical work, professional competence, maintaining good professional health; pedagogical staff, recreation, preschool educational institution.

Мета: науково обґрунтувати проблему організації методичної роботи в закладі дошкільної освіти, її вплив на професійну компетентність педагогічних працівників та збереження їх професійного здоров'я через аналіз

актуалізованих базових категорій.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти в Україні проблема професіоналізму педагога залишається актуальною, оскільки його діяльність є досить динамічною з погляду рівня соціально-економічного розвитку суспільства. Сучасні вимоги, які висуває суспільство до освіти, набувають мінливості та динамізму, зокрема, щодо підвищення якості дошкільної освіти та забезпечення її поступального інноваційного розвитку.

Успіх цих змін залежить, передусім, від професійної компетентності педагогів, рівня їх підготовки, національної свідомості, адже вони мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи освіти.

Саме тому методична робота в сучасному закладі дошкільної освіти, за словами І. Жерносека, об'єктивно повинна виконувати роль сполучної ланки між життям і діяльністю конкретного педагогічного колективу та загальнодержавною системою освіти, психолого-педагогічною наукою, передовим педагогічним досвідом (*Жерносек, 2000*).

Аналізуючи важливі складові професійної компетентності педагога, слід зауважити, що саме методична робота в закладі дошкільної освіти як система взаємопов'язаних заходів,

спрямованих на підвищення професійного і загальнокультурного рівнів педагогічних працівників, їх готовності до засвоєння змісту нових програм, технологій та методик, передового педагогічного досвіду, а на кінцевому етапі – зростання освіченості і вихованості дітей, є важливим фактором підготовки нової генерації педагогів, одним з основних шляхів реформування освіти, визначеного Державною національною програмою "Освіта" ("Україна XXI століття"), законами України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні, Концепцією виховання дітей та молоді в національній системі освіти та іншими нормативними документами, що стосуються освітанської галузі (Калуська, Отроценко & Вірастюк, 2011, с. 25–28).

Саме тому для фахівців пріоритетним завданням є побудувати свою професійну діяльність так, щоб вона сприяла збереженню неповторності дошкільної освіти та враховувала реалізацію трьох основних категорій: щастя, цілісна картина світу, ефективність дитини в різних видах активності, що забезпечуються її компетентністю.

Аналіз досліджень і публікацій.

Виходячи із зазначеного вище, актуальним, на наш погляд, є обґрунтування концепції сучасної методичної роботи та аналізу сутності цього поняття. Існує декілька визначень поняття "методична робота" (Ю. Бабанський, В. Бондар, І. Жерносек, Л. Занков, Л. Набока, М. Поташник, В. Пущов, В. Симонов, Г. Щедровицький). Усіх їх об'єднує трактування таких ключових слів, як підвищення кваліфікації, професійної компетентності, педагогічної майстерності фахівців закладів дошкільної освіти; надання практичної допомоги в реалізації освітніх методик дошкільної освіти, подолання певних причин та труднощів в організації освітнього процесу. Також нині виокремлено такі суттєві ознаки, як взаємозв'язок науки і практики, курси підвищення кваліфікації, самоосвіта, консультування, вивчення перспективного педагогічного досвіду, атестація.

Виклад основного матеріалу дослідження. Детальний аналіз наукових джерел, свідчить, що методична робота – це система спільних заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу педагога, підвищення педагогічної майстерності, що допома-

гає акумулювати в єдине ціле освітню роботу, а на кінцевому етапі веде до зростання освіченості й вихованості дітей. Зміст методичної роботи ґрунтується на діагностиці ефективності освітньої діяльності, аналізі інформації про стан професійної компетентності педагогів, їх потреб та труднощів, які виникають.

У загальному контексті вивчення наукових джерел дозволяє узагальнити та визначити основні функції методичної роботи, а саме:

організаційна – діяльність з удосконалення структури та змісту методичної роботи з педагогічними працівниками в закладі дошкільної освіти;

діагностична – систематичне вивчення співвідношення між рівнем професійної компетентності педагогів, що виявляється в узагальненому результаті їх діяльності та вимогах суспільства до якості професійної компетентності відповідно до встановлених державних стандартів;

відновлювально-компенсаційна – відновлення частково забутих або втрачених педагогами знань, умінь і навичок після закінчення навчального закладу відповідно до пріоритетних завдань освіти;

коригувальна – виправлення недоліків у професійній діяльності педагогічних працівників, пов'язаних з використанням освітніх методик тощо;

прогностична (випереджувальна) – передбачення знань, умінь і навичок необхідних педагогічним працівникам у майбутньому та у прогнозування процесу розвитку окремих освітніх напрямів, обґрунтування, розроблення та реалізація певних моделей, випередження процесу розвитку освіти загалом;

моделювальна – розроблення принципово нових положень освітньої роботи, експериментальна перевірка та впровадження передового досвіду, ідей, інноваційних технологій тощо;

пропагандистська – інформування, агітація педагогів щодо впровадження інноваційних технологій, передового досвіду та ін.;

експертна – поглиблене опрацювання певного напрямку забезпечення якості дошкільної освіти, що дозволяє спеціально підготовленим у системі методичної роботи експертам об'єктивно оцінити наявний стан освітньої практики у процесі експертизи, що здійснюється в ході атестації,

контролю;

фасилітативна – сприяння особистісно професійному розвитку всіх суб'єктів методичної роботи на основі сучасних суспільних та освітніх цінностей, ґрунтовних знань, оволодіння дидактикою навчання дорослих, технологіями взаємодії, мотивація до саморозвитку, самоосвіти;

контролінгова – поєднання управлінської (планування, організація, керівництво, контроль) та організаційної (діагностична і прогностична) діяльності суб'єктів.

Ефективна реалізація окреслених функцій методичної роботи сприяє формуванню у педагогів професійної компетентності.

Питання професійної компетентності педагогів на основі компетентнісного підходу розглянуто у працях В. Аніщенко, Н. Бібік, М. Васильєвої, Н. Дементьєва, А. Михайличенко, О. Овчарук та інших. Визначення ключових компетентностей подано в роботах І. Зимньої, Е. Ісламгалієва, Г. Селевко, П. Третьякова, Т. Шамова та інших.

Своєрідною концептуальною основою формування професійної компетентності педагога і педагогічної майстерності є дослідження О. Алексюка, І. Зязюна, В. Кузьміної, А. Маркової, В. Сластьоніна.

Комплексний аналіз наукових джерел засвідчує, що під визначенням поняття "професійна компетентність" педагога науковці подають такі основні положення, зокрема: складну систему внутрішніх психічних станів і властивостей особистості фахівця, що проявляється в його готовності та здатності до здійснення професійної діяльності (Ю. Варданян) (Варданян, 1999); сукупність професійних знань, умінь, а також способи виконання професійної діяльності (Е. Зеер) (Зеер, 1988); характеристика, яка відображає ділову та особистісну якість фахівця, рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для того, щоб досягти мети в певному виді професійної діяльності, а також моральна позиція фахівця (Л. Мітіна) (Мітіна, 1998, с. 30).

Різні підходи до тлумачення сутності "професійна компетентність" пояснюються, на нашу думку, тим, що визначення даного поняття динамічне, багатогранне. Його значення трансформуються відповідно до модернізації суспільства, освіти, розвитку педагогіки і суміжних з нею наук, розглядається різнобічно.

Необхідно зауважити, що дослідники виокремили важливі складові професійної компетентності педагога, а саме:

1. Особистісна зрілість (особистісний компонент), яка визначається за певними параметрами: інтелектуальні, моральні, емоційні, волеволі, перцептивні, контрольні-оцінні якості педагога.

2. Професійна підготовленість педагога (інформаційно-теоретичний компонент), яка встановлюється за певними параметрами: психолого-педагогічна грамотність (знання основ сучасної педагогіки та вікової психології, дошкільної педагогіки); орієнтування в сучасних тенденціях розвитку дошкільної освіти, варіативних програмах і педагогічних технологіях); знання правових основ і законодавчих актів у сфері дошкільної освіти; володіння методиками дошкільної освіти.

3. Загальнопедагогічні вміння та здібності (діяльнісний компонент), що окреслені за певними параметрами: гностичні, конструктивні, організаторські, комунікативні, дослідницько-творчі, створення розвивального середовища.

4. Результативність педагогічної діяльності (продуктивний компонент), яка визначається за певними параметрами: рівень розвитку, обізнаності, вправності дітей дошкільного віку.

5. Культура праці, що передбачає за певними параметрами знання та дотримання педагогом вимог трудової дисципліни в закладі дошкільної освіти.

Аналіз названих вище вимог до професійної компетентності, на нашу думку, потребує від педагога високої емоційної напруги.

У зазначеному контексті проведені дослідження педагогічної діяльності засвідчили, що висока емоційна напруженість, потенційна афектогенність, наявність великої кількості факторів ризику, стрес-факторів, які постійно присутні в роботі педагога, негативно впливають на його самопочуття, працездатність і якість професійної діяльності (Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Сластьонін та ін.).

Виходячи з проведеного аналізу, слід відмітити, що надзвичайно важливими функціями методичної роботи, на наш погляд, мають стати здоров'язбережувальна, відновлювальна, а саме збереження професійного здоров'я фахівців закладів дошкільної

освіти, адже саме вони є основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи дошкільної освіти на сучасному етапі.

Слід констатувати, що сьогодні проблема збереження професійного здоров'я педагогічного працівника постає одним із пріоритетних напрямів галузі. Адже кожен сучасний педагог повинен усвідомлювати значущість власного здоров'я як найважливішої цінності, необхідної умови для здійснення якісної професійної діяльності, чітко розуміти особисту відповідальність і активну роль у збереженні та зміцненні власного здоров'я, роботі над виробленням звички до самодисципліни і самообмежень, володіти знаннями щодо специфіки педагогічної діяльності і впливу професійних чинників на його здоров'я.

Виходячи з актуалізованої мети, варто зупинитися на аналізі базової категорії "здоров'язбереження" педагога.

З'ясовано, що в сучасній педагогічній науці поняття "здоров'язбереження" трактується вченими неоднозначно, зокрема, як: освітній процес, що передбачає створення безпечних і комфортних умов перебування педагогів у закладі дошкільної освіти, запобігання стресам і перевантаженням, установлення суб'єкт-суб'єктних взаємин учасників педагогічного процесу, забезпечення цілісного розвитку особистості, сприяння збереженню та зміцненню здоров'я педагогів (О. Іонова, Ю. Лук'янова); розв'язання освітніх завдань з урахуванням стану здоров'я учасників освітнього процесу з метою його збереження за можливості зміцнення (Г. Серіков); реалізація методів і засобів навчання відповідно до фізіолого-психологічних принципів збереження здоров'я (В. Суворова).

Узагальнення поглядів дослідників щодо визначення поняття "здоров'язбереження" дозволяє розглядати його як готовність особистості зберігати, зміцнювати та відновлювати власне здоров'я, підтримувати в нормі показники всіх його складових частин здоров'я (фізичної, психічної, духовної, соціальної) у процесі здоров'язбережувальної діяльності.

У ході аналізу зосереджено увагу на необхідності розробки спеціальної моделі методичної роботи, спрямованої на збереження професійно осо-

бістісного здоров'я, захист фахівців закладів дошкільної освіти від професійного стресу, вироблення принципово нових підходів, зокрема, до формування у педагогів готовності до рекреаційної діяльності як однієї з педагогічних умов, актуальної в умовах сьогодення.

Вивчення наукових джерел засвідчує різноманітність поглядів на визначення поняття "рекреація". Узагальнивши їх, можемо констатувати, що "рекреація" – це процес відновлення фізичних, духовних і нервово-психічних сил людини, який забезпечується системою відповідних заходів і здійснюється у вільний від роботи час. Важливою є саме відновлювальна функція рекреації.

Варто також зауважити, що "рекреація" характеризує не лише процес відновлення сил людини і систему відповідних заходів, а й простір, у якому вони здійснюються (І. Гродзинська, С. Нездоймінов, О. Гусева, А. Замкова) (*Гродзинська, Нездоймінов, Гусева & Замкова, 2014*).

Отже, слід наголосити, що принциповим у плануванні методичної роботи в сучасному закладі дошкільної освіти, на наш погляд, має стати відновлення професійно особистісного здоров'я педагога через систему певних заходів, а також створення сприятливого простору, у якому вони здійснюються, а саме:

науково-методичне обґрунтування вирішення проблеми збереження професійного здоров'я педагога;

розробка моделі та створення сприятливих умов для рекреаційної діяльності;

упровадження технологій здоров'язбережувальної та здоров'яформувальної технологій, зорієнтованих на дозвіллі і активному відпочинку педагогічних працівників.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проаналізувавши стан досліджуваної проблеми в науковій, психолого-педагогічній літературі, слід відзначити, що творчо організована методична робота з педагогічними працівниками сприяє формуванню їх професійної компетентності, зростанню фахової майстерності, стимулює до збагачення й ефективного використання професійних знань в освітній діяльності. Дослідження наукових джерел дозволяє виділити важливі складові професійної компетентності педагога, які впливають на результативність діяльності та якість освітнього про-

цесу в закладі дошкільної освіти.

Нами акцентовано увагу на надзвичайно важливій, на наш погляд, функції методичної роботи - здоров'язбережувальній, відновлювальній, суть якої полягає у збереженні професійного здоров'я фахівців закладів дошкільної освіти. Відмічено, що збереження здоров'я можна розглядати як готовність педагога зберігати, зміцнювати та відновлювати власне здоров'я, підтримувати в нормі показники всіх його складових частин (фізичної, психічної, духовної, соціальної) у процесі здоров'язбережувальної діяльності.

Саме тому методична робота має бути побудована на ефективному впровадженні інноваційних форм і методів з метою оптимізації здоров'язбережувальної, відновлювальної функції, гармонізації взаємин на рівнях: адміністрація - вихователь, вихователь - вихователь, вихователь - дитина.

На основі зазначеного вище можна зробити висновок, що належно організована методична робота відповідно до нормативно-правових та законодавчих актів, а також потреб сучасних фахівців закладів дошкільної освіти сприятиме формуванню їх професійної компетентності, забезпечить умови для збереження професійно особистісного здоров'я.

Таким чином, перспективою подальшого дослідження актуалізованої проблеми збереження професійного здоров'я педагогічних працівників через усвідомлення актуальності здоров'язбережувальної діяльності є розробка ефективної моделі методичної роботи в закладах дошкільної освіти, що і стане предметом наших подальших наукових пошуків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Васильєва, О. С., Філатов, Ф. Р. (2001). Психология здоровья человека. Москва : Академия.

Варданын, Ю. В. (1999). Строение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием (на материале подготовки педагога и психолога). (Дис. д-

ра пед. наук).

Дубасенюк, О. А., Вознюк, О. В. (2011). Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

Жерносек, І. П. (2000). Науково-методична робота в навчальних закладах системи загальної середньої освіти. Київ.

Зеер, Е. Ф. (1988). Профессиональное становление личности педагога. Свердловск.

Калуська, Л., Отрошенко, М, Вірастюк, І. (2011). Науково-методична робота в дошкільному навчальному закладі. Київ : Шкільний світ.

Маковецька, Н. В. (2012). Теоретичні і методичні засади професійного розвитку фахівців дошкільних навчальних закладів у сфері освітньо-оздоровлювальної діяльності. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Житомир.

Митина, Л. М. Профессиональное здоровье учителя: стратегия, концепция, технология. Москва : Нар образование.

Гродзинська, І. О., Нездоймінов, С. Г., Гусєва, О. В., Замкова, А. В. (2014). Основи рекреології (економіко-екологічний та маркетинговий аспект). Київ : Центр учбової літератури.

Сиротенко, Г. (2003). Шляхи оновлення освіти : науково-методичний аспект. Харків : Основа.

REFERENCES

Vasil'eva, O. S. (2001). Psichologiya zdorov'ya cheloveka [Psychology of human's health]. Moskva : "Akademiya" [in Russian].

Vardanyan, Yu. V. (1999). Stroenie i razvitie professionalnoj kompetentnosti spetsialista s vysshym obrazovaniem (na material podgotovki pedagoga i psichologa) [The structure and development of higher education professional's competence (based on the training of a teacher and psychologist)]. Extended abstract of Doctor's thesis. Moskva [in Russian].

Dubaseniuk, O. A. & Vozniuk, O. V. (2011). Kontseptualni pidkhody do profesiino-pedahohichnoi pidhotovky

suchasnoho pedahoha [Conceptual approach to professional pedagogical training of a modern teacher]. Zhytomyr: ZhDU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

Zhernosek, I. P. (2000). Naukovo-metodychna robota v navchalnykh zakladakh systemy zahalnoi serednoi osvity [Scientific and methodical work in secondary educational institutions]. Kyiv: Instytut pedahohiky APN Ukrainy [in Ukrainian].

Zeer, E. F. (1988). Professionalnoe stanovlenie lichnosti pedagoga [Professional development of a teacher]. Sverdlovsk [in Russian].

Kaluska, L., Otroshchenko, M. & Virastiuk, I. (2011). Naukovo-metodychna robota v navchalnomu zakladi [Scientific and methodical work in preschool educational institution]. Kyiv: "Shkilnyi svit" [in Ukrainian].

Makovetska, N. V. (2012). Teoretychni i metodychni zasady profesiinoho rozvytku fokhivtsiv doshilnykh navchalnykh zakladiv u sferi osvitno-ozdorovliuvalnoi diialnosti [Theoretical and methodical principles of teachers' development at preschool educational institutions in the sphere of educational and wellness activity]. Extended abstract of Doctor's thesis. Zhytomyr [in Ukrainian].

Mitina, L. M. (1998). Professionalnoe zdorov'e uchitylya: strategiya, koncencyya, texnologiya [Professional health of a teacher: strategy, concept and technology]. Moskva : Narodnoe obrazovanie [in Russian].

Hrodzynska, I. O., Nezdoiminov, S. H., Husieva, O. V. & Zamkova A. V. (2014). Osnovy rekreolohii (ekonomiko-ekolohichni ta merketynhovi aspekt) [The principles of recreology (economic, ecological and marketing aspects)]. Kyiv : Tsentri uchbovoi literatury [in Ukrainian].

Syrotenko, H. (2003). Shlyakhy onovlennya osvity: naukovo-metodychnyi aspekt [Ways of reforming education: scientific and methodical aspects]. Kharkiv : Osнова [in Ukrainian].

Стаття надійшла 4.04.2020 р.